

Datum: 2018-03-27

Remissyttrande av statliga utredningen av Sveriges besöksnäring "Ett land att besöka" SOU 2017:95

Handelsrådet är en partsägd organisation med övergripande syfte att förena handelns parter i en strävan att stärka handelns konkurrenskraft och skapa goda villkor för företagens medarbetare. Utgångspunkt för samarbetet är det branschutvecklingsavtal som Akademikerförbunden, Arbetsgivarföreningen KFO, Handelsanställdas förbund, Svensk Handel och Unionen, slöt sommaren 2015. Dessa parter har valt att lämna in ett gemensamt remissyttrande om föreliggande utredning.

Handelsrådet begränsar sig i huvudsak till att yttra sig över den del av utredningen som behandlar frågor kring kompetensförsörjning, utveckling, innovation och forskning.

Yttrande kapitel 3 En samlad politik

Handelsrådet välkomnar utredningens breda, inkluderande ansats. Vi anser dock att man inte når fullt ut när det gäller handelns roll och upplever att det på många ställen saknas en handelsnerv i texten. Ett tydligt exempel är de i uppdraget föreslagna strategiska insatsområden såsom naturturism, kulturturism och måltidsturism. Här vill vi uppmärksamma ytterligare en kategori kallad "shoppingturism" vilket idag är en både besöksmässigt och omsättningsmässigt viktig sektor i den aktuella näringen.

Några tydliga exempel är Gekås i Ullared, Vingåkers outlet, IKEA i Haparanda och den starka gränshandeln längs den norska gränsen.

Vidare är det viktigt att i detta kapitel tydligare lyfta fram dagligvaruhandelns roll inom besöksnäringen, främst när det gäller en växande natur-, kultur- och måltidsturism. En hel del av den natur- och måltidsturism som utredningen lyfter fram finns i glesbygd. Att det finns en fungerande matvarubutik på orten är en förutsättning både för den grundläggande infrastrukturen och för ortens attraktivitet som turistmagnet. En dagligvarubutik ses ofta som den sista utposten!

Handelsrådet välkomnar utredningens förslag i kapitel 3.6 för en ny nationell funktion för utveckling och innovation. Det behövs ett forum med nationellt samlat ansvar för långsiktig kunskapsutveckling och innovation inom flera av de strategiska insatsområden utredningen föreslår. Här bör även shoppingturism inkluderas.

Tyvärr har handelsnäringen sällan tagit del av de tidigare satsningar som gjorts via Tillväxtverket i den omfattning som dess storlek antyder. Här vill vi trycka på hur viktigt det är att använda "rätt terminologi" så att alla branscher som kan omfattas av begreppet besöksnäring verkligen känner sig inkluderade.

Yttrande kapitel 6 Kompetensförsörjning – Yrke och kompetens

Vi välkomnar de förslag som läggs i anslutning till kapitlet om kompetensförsörjning (Kapitel 6), men anser att utredningen hade kunnat vara tydligare med avseende på vilka delar av handeln som ses som en del av besöksnäringen och i större utsträckning borde adressera handelns specifika utmaningar.

Utöver detta anser vi att utredningen i större utsträckning borde lyfta behovet av utbildningar inom det formella utbildningssystemet. Utredningen konstaterar (s. 168) att medarbetare i besöksnäringen ofta befinner sig ”i direkt kundkontakt vilket ställer krav på personliga egenskaper och hög servicekänsla, vilket är förmågor som anses svåra att lära ut.” Vi är vana att höra denna typ av utsagor som ofta kombineras med att det därför skulle vara svårt att konstruera utbildningar som utvecklar kompetens för vår bransch.

På samma sätt som det underlättar om någon som vill utveckla teknisk kompetens är medfött häändig, kommer en medfött social individ ha lättare att utveckla kunskap, färdighet och förmåga för sälj- och servicekompetens. Vi ser det varken som mindre viktigt eller mer komplicerat att utveckla sälj- och servicekompetens från medfödda sociala egenskaper än att utveckla teknisk kompetens från en medfödd händighet.

De utbildningar som idag erbjuds på gymnasienivå har dock låg träffsäkerhet. Skolverkets statistik¹ visar att det av de 3 340 elever som började handels- och administrationsprogrammet hösten 2011 var 715 som hade en etablerad ställning ett år efter studenten och att 429 (60%) av dessa fanns i handeln. Denna siffra motsvarar 12,8% av de elever som började programmet och kan jämföras med att det årligen rekryteras 50 000 medarbetare bara till detaljhandeln. SCB-statistik² visar att 34% av de elever som examinerades från handels- och administrationsprogrammet 2013/14 och hade någon form av arbete våren 2017, ansåg att utbildningen i stor utsträckning förberett dem för arbetslivet. 43% uppgav att det helt eller till stor del fanns en överensstämmelse mellan utbildning och arbete. Här finns en avsevärd förbättringspotential.

Med tanke på de glidningar som sker i många branscher, torde tanken ”en bransch, ett program” inom kort bli otidsenlig för en allt större del av arbetsmarknaden. Inom handeln står det redan klart att det inte är möjligt att konstruera ett program som ger nödvändig kompetens för alla områden. Därför är de tankar som presenteras under rubriken ”Mer flexibel och öppen utbildningsstruktur” (6.5.8) mycket intressanta.

Tankarna i det ovan nämnda avsnittet ligger i linje med det förslag i vår skrivelse som resulterade i att gymnasieutredningen i sitt betänkande³ föreslog att vissa sälj- och servicekurser, som i dag ingår i handels- och administrationsprogrammet, ska kunna placeras

¹ Underlag till (Tabell 5) ”Vad ungdomar gör ett år efter gymnasieskolan Gy 2011”, Dnr: 2017:00809

² ”Inträdet på arbetsmarknaden efter gymnasieskolan” (SCB), s. 76

³ SOU 2016:77, s. 718

i programfördjupningen på övriga yrkesprogram. Förslaget har dessvärre ännu inte hörtsammats av utbildningsdepartementet.

Överlag tror vi att ett förhållningssätt där Skolverket, regeringen och riksdagen i större utsträckning tog till sig branschernas synpunkter skulle leda till ökad relevans och högre status för gymnasiala yrkesutbildningar. Vi tror också att detta är något som behöver samordnas mellan olika departement.

Mot denna bakgrund är det synd att den föreliggande utredningen valt att hålla sig inom näringsdepartementets jurisdiktion och avstå från att låta de kloka resonemang som finns i texten resultera i konkreta förslag som rör kompetensförsörjning genom det formella utbildningssystemet. Sådana förslag hade kunnat utgöra en utgångspunkt för konstruktiva diskussioner utanför de traditionella stuprör som departementen utgör.

Yttrande kapitel 7 Utveckling, innovation och forskning

Handelsrådet instämmer i huvudsak i de förslag som presenteras i kapitel 7 Utveckling, innovation och forskning. Handelsrådet vill dock framhålla att handeln är tätt sammankopplad med besöksnäringen och att de flesta av de föreslagna satsningarna är av sådan karaktär att de kan adresseras till både handel- och besöksnäring. Det är svårt att bryta ut den del av handelsnäringen som innefattas i begreppet besöksnäring utan här bör hela handelsnäringen inkluderas. Ett tydligt exempel är den lista med större forskningsmiljöer som presenteras i utredningens kapitel 7.2.1 som överensstämmer mycket väl med en lista över de starkaste forskningsmiljöerna när det gäller handelsforskning.

I kapitel 7.1.6 diskuteras behovet av destinationsutveckling och fyra huvudprocesser är identifierade av CKS (centrum för kommunstrategiska studier). Här vill Handelsrådet se en diskussion kring terminologin så att alla involverade branscher känner sig delaktiga. Ett tydligt exempel är Tillväxtverkets större satsningar på destinationsutveckling som först 2010-2014 kallades "Hållbar destinationsutveckling" för att sedan 2015-2018 byta namn till "Hållbar produktutveckling inom natur- och kulturbaserad turism". Det är få handelsföretag som känner sig inkluderade i en sådan titel. När handelsnäringen är helt inkluderad i besöksnäringen så måste det också synas i de satsningar som görs.

Handelsrådet tycker att det är positivt att utredningen föreslår att belysa hanteringen av små och medelstora företags immateriella tillgångar och innovationsförmåga när det gäller affärsstrategiskt tänkande och vidare att det behövs utvecklas starkare stöd och insatser för att stärka deras innovationsförmåga.

Handelsrådet delar åsikten att RISE i samverkan med Vinnova och SISP bör få i uppdrag och resurser för att identifiera och definiera arbetssätt som inkluderar besöksnäringens aktörer i befintliga innovationsstrukturer. Båda förslagen (a) att nyttiggöra befintliga innovationer, forskningsresultat och kompetenser liksom (b) att skapa nya former för ökad samverkan mellan besöksnäringens aktörer är högst önskvärda.

Handelsrådet instämmer i att statliga forsknings- och innovationsmyndigheter behöver se över sin organisation och säkerställa bedömarkompetens för att bemöta besöksnäringens utmaningar och möjligheter i fråga om tillväxt och hållbar utveckling.

Det pågår idag en rad olika statliga satsningar när det gäller samhällsplanering och stadsutveckling, till exempel regeringens strategiska samverkans område *Smarta städer*, Formas uppdrag att ta fram ett *nationellt forskningsprogram för hållbart samhällsbyggande*, regeringens *miljömål nr 11 Hållbara städer och samhällen* och det strategiska innovationsområdet *Smarta och hållbara städer*. Listan kan göras lång och något av dem lyfts i kapitel 7.3 men gemensamt för dem alla är att det tillsätts olika referensgrupper med representation från näringslivet och även bedömargrupper. Här välkomnar Handelsrådet en större medverkan från handelsnäringen då handlare har en mycket stor betydelse för dessa frågor.

Handelsrådet delar åsikten att det behövs en statlig översyn och analys av vilka forskningsbehov som finns inom besöksnäringen och en strategi för vad som bör prioriteras i framtiden. Vi välkomnar att en statlig forskningsmyndighet får ta ansvaret och att det sker i samverkan med relevanta myndigheter och i dialog med branschen. Handelsrådet vill dock framhålla hur viktigt det är att föra en sammanhållen diskussion kring forskning och innovation, särskild för en forskningsomogen bransch som besöksnäringen. Vi gör därför bedömningen att den statliga innovationsmyndigheten Vinnova hade varit ett lämpligare val än Formas som huvudman för uppgiften.

Handelsrådet delar verkligen utredningens uppfattning att forskning, innovation och ett kontinuerligt utvecklingsarbete är nödvändigt för att bemöta besöksnäringens potential, tillväxt och utmaningar, inte minst ur ett hållbarhetsperspektiv. Ett innovationsstödsystem och en institutssektor som kan svara mot besöksnäringens behov är avgörande för svensk besöksnäringens långsiktiga konkurrenskraft, kompetensförsörjning och innovationsförmåga. Handelsrådet vill gärna vara delaktig i ett sådant kontinuerligt utvecklingsarbete.

Remissvaret har beretts i utskotten för yrke och kompetens samt forskning och utveckling. Föredragande har varit Mats Johansson och Lena Strålsjö.

27 mars 2018

Andreas Hedlund
VD Handelsrådet